

Міністерство освіти і науки України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Криворізький державний педагогічний університет
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради



СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В РІЗНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ

Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції

Харків – 2023

Рижанова А.О., Пишна Т.О. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ.....	275
Риженко А.Ю. АКАДЕМІЧНА ОСВІТА УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ГЛОБАЛЬНОГО РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ.....	279
Романова І.А., Товстий Т.В. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПІДТРИМКИ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ.....	282
Рудик Л.О., Рижанова А.О. СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	288
Сайко Н.О. СОЦІАЛЬНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПЕДАГОГІВ І ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	291
Силиверст Ю.В. ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПІДЛІТКІВ ДО УМОВ ПРИЙОМНИХ СІМЕЙ ЕТНОПЕДАГОГІЧНИМИ ЗАСОБАМИ.....	295
Сініченко А.С. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	300
Славгородська О.А., Романова І.А. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ.....	303
Смеречак Л.І., Навошицький М.Т. СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	311
Суліменко В.В. СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ З ЧИСЛА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗА НОВИМ МІСЦЕМ ПРОЖИВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	316
Супрун С.С., Пономаренко Л.І. СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНА МІСІЯ СІЛЬСЬКИХ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ЧАС.....	319
Тараненко А.Ю., Шеплякова І.О. ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ БЛАГОДІЙНИХ ФОНДІВ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	323
Терещенко В.С., Шеплякова І.О. ГЕНДЕРНА ОСВІТА ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ: ВИКЛИКИ ДЛЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	331

нормального життя. Педагог має познайомити дітей з різними методами такого відновлення. В кінці обговорення запропонувати дітям створити «Мапу підтримки соціального благополуччя», яка б включала перелік вправ по стабілізації психо-емоційного стану. Війна впливає негативно не лише на дітей, а і на педагогів. Знаходячись у постійному стресовому стані, вони не в змозі якісно працювати з дітьми і облаштовувати їх соціальне благополуччя. Тому варто виділити чотири сфери соціального благополуччя педагогів: самореалізація, запобігання емоційному виснаженню, задоволення від роботи та соціально-емоційна компетентність.

Отже, соціальне благополуччя дітей і педагогів залежить від реалізації таких аспектів: створення ситуації передбачуваності, структурованості шкільного життя; підтримка позитивної поведінки, заохочення до бажаної поведінки, створення соціально-інтерактивного середовища, розвиток соціально-емоційних навичок та умінь подолання стресу.

Список використаних джерел:

1. Варій М. Й. Загальна психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 968 с.
2. Данильченко Т.В., Сила Т.І. Соціальне благополуччя: між сім'єю і суспільством, або *tabula rasa* української громади. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Психологічні науки. 2015. №. 128. С. 85-90.
3. Дейтц Р., Неміро Е. Благополуччя дітей та педагогів: дієві інструменти і практики психосоціальної підтримки. Фондація LEGO. 2023.
4. Keyes C.L.M. Social Well-Being. *Social Psychology Quarterly*. 1998. Vol. 6. № 2. P. 121–140.

Силиверст Ю.В.

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди

ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПІДЛІТКІВ ДО УМОВ ПРИЙОМНИХ СІМЕЙ ЕТНОПЕДАГОГІЧНИМИ ЗАСОБАМИ

У зв'язку із продовженням воєнного стану в Україні вже понад півтора року кількість дітей-сиріт постійно зростає, що є однією з найболючіших

проблем сьогодення. За даними Міністерства соціальної політики кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування протягом останнього року збільшилася в декілька разів. Як зазначає Я. Раєвська, одна із головних проблем сучасного стану охорони дитинства в Україні – це наявність близько 100 тис. дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які потребують соціального захисту і не адаптовані до життя в суспільстві[8]. Дослідження доводять, що прийомна сім'я може стати для них важливим місцем, де вони отримають необхідну підтримку та догляд, тому питання розробки ефективних технологій соціальної адаптації підлітків до умов прийомної сім'ї є вельми актуальними.

Аналіз наукової літератури з проблеми соціальної адаптації дітей-сиріт дозволив встановити, що: проблему сирітства, соціально-психологічного розвитку дітей-сиріт та умови їхньої успішної соціалізації вивчали Л. Артюшкіна, Л. Волинець, А. Полянничко; проблеми соціальної адаптації дітей-сиріт розкрито в студіях Г. Бевз, А. Капської, О. Федорової; суть та особливості соціальної адаптації дітей-сиріт в умовах прийомної родини висвітлено в дослідженнях О. Карпенко, Н. Комарової, І. Пеши, Я. Раєвської; питання використання етнопедагогічних засобів у соціальній роботі досліджували Г. Васякович, В. Костіна, Я. Паніна, Є. Сявавко. Проте, не зважаючи на наявність великої кількості робіт, визначено, що проблема технологічного забезпечення процесу пристосування дітей-сиріт підліткового віку до умов прийомної сім'ї етнопедагогічними засобами потребує більш ґрунтовного дослідження.

Аналіз та узагальнення наукової літератури з проблеми соціального захисту дітей сиріт та дітей, що позбавлені батьківського піклування [2, 6] дозволяють стверджувати про те, що втрата батьків призводить до тяжких наслідків становлення особистості дитини (обмеження комунікативного кола, відсутність можливості вільного спілкування, незадоволення основних потреб у безпеці, уважному ставленні, турботі, емоційних контактах), що можна

вирішити тільки шляхом розробки та запровадження соціально-педагогічної технології.

Проблему розробки технологічного забезпечення соціально-педагогічної діяльності вивчали О. Безпалько[1], Л. Завацька[4], М. Зайченко[5]. Спираючись на результати досліджень науковців, у змісті технології роботи соціального педагога з соціальної адаптації підлітків етнопедагогічними засобами до умов прийомних сімей визначено такі етапи роботи:

1) діагностика (соціальний педагог проводить діагностику потреб та проблем підлітків, які перебувають у прийомних сім'ях, виявляє особливості їх соціальної адаптації, рівень самооцінки, навички спілкування та інші аспекти, що впливають на їх успішну адаптацію);

2) планування (на основі результатів діагностики соціальний педагог розробляє індивідуальні плани роботи з кожним підлітком, враховуючи його потреби, можливості та особливості, а також цілі та завдання соціальної адаптації);

3) реалізація програми (соціальний педагог застосовує етнопедагогічні засоби та методи для покращення соціальної адаптації підлітків: народні традиції, звичаї, народний фольклор, народні ігри, приказки, байки та інші аспекти культури їх етнічної групи, які допомагають встановити зв'язок з коренями та культурою підлітка, стимулюють його самоідентифікацію та позитивне ставлення до самого себе);

4) моніторинг та оцінка (соціальний педагог проводить постійний моніторинг та оцінку ефективності роботи з підлітками, виявляє прогрес у їхній соціальній адаптації, а також вчасно вирішує проблеми, що виникають);

5. Корекція та підтримка (у разі необхідності соціальний педагог проводить корекційну роботу та надає підтримку підліткам у процесі їхньої соціальної адаптації, враховуючи їхні потреби та індивідуальні особливості, допомагаючи вирішувати проблеми та стимулюючи їхній розвиток).

Такі етапи роботи допомагають соціальному педагогу ефективно працювати з підлітками у прийомних сім'ях та сприяють їх успішній соціальній адаптації.

Основна мета технології - сприяння соціальній адаптації підлітків до нових умов життя. Враховуючі результати досліджень [3,7,9], ключовими напрямками в роботі соціального педагога згідно з технологією соціальної адаптації підлітків етнопедагогічними засобами є:

1) вивчення національної культури та традицій (соціальний педагог організовує заняття, на яких підлітки дізнаються про свою національну культуру, традиції, звичаї та історію, у поєднанні з традиціями сім'є, що допомагає їм зрозуміти свою національну ідентичність та усвідомити себе частинкою власної сім'є та свого народу);

2) розвиток толерантності та поваги до інших культур (соціальний педагог пропонує підліткам вивчати та досліджувати інші культури, організовує екскурсії, зустрічі з представниками інших національностей, що допомагає підліткам розширити свій світогляд та розвивати толерантність до інших);

3) стимулювання творчого розвитку (соціальний педагог пропонує підліткам займатися мистецтвом, рукоділлям, музикою або іншими видами творчості, пов'язаними з їх національною культурою, що допомагає розвивати їх креативні здібності та сприяє самовираженню);

4) фамілістика (яка передбачає опанування старих та створення нових родинних традицій та звичаїв, що допомагає підліткам почуватися прийнятими і впевненими у своїй новій родині).

5) етнодидактика (використовується для більш легкої соціальної адаптації підлітків до умов прийомної сім'ї та включає в себе використання народного фольклору (приказки, байки, притчі, легенди, казки тощо), що допомагає підліткам усвідомлювати та засвоювати цінності та норми нової культури, розвивати емоційну сферу та моральні якості).

Отже, використання етнопедагогіки допомагає соціальному педагогу створити сприятливу атмосферу для успішної соціальної адаптації підлітків у прийомній сім'ї, сприяє розвитку їхньої самоідентифікації та позитивного ставлення до себе й найближчого оточення, допомагає встановити зв'язок з власними етнічними коренями та культурою, що є важливим для успішної соціальної адаптації. Ця технологія допомагає соціальному педагогу ефективно працювати з підлітками та сімейним середовищем у прийомних сім'ях.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка методичного забезпечення розробленої технології, а також його експериментальна перевірка.

Список літератури:

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях. Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 134с.
2. Бевз Г.М., Капська А.Й., Комарова Н.М. Технології створення та функціонування прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу: збірник метод. матер. Київ: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді. 2003.188 с.
3. Васякович Г.П., Черніков П.І. Етнопедагогіка і морально-естетичне виховання учнів: метод. посібн. Чернігів: Редакційно-видавничий відділ управління пресою. 1994. 24 с.
4. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога. Навчальний посібник для ВНЗ. Київ: Видавничий Дім «Слово». 2008. 240 с.
5. Зайченко М. В. Інструментарій соціального педагога. Київ: Шкільний світ. 2011. 128 с.
6. Комарова Н.М., Пеша І.В., Бевз Г.М. Посібник для соціальних працівників щодо підготовки та соціального супроводу прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу: в 2-х вид. Київ: Держсоцслужба, 2006. С. 118-180.
7. Костіна В. В. Теорія та практика використання етнопедагогічних засобів у професійній підготовці майбутніх фахівців соціальної сфери до профілактики дезадаптації учнів : навч.-метод. посіб. Харків : ФОП Мезіна, 2018. 112 с.
8. Раєвська Я. М. Особливості соціально-педагогічної адаптації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у прийомній сім'ї та школі. Молодий вчений. Кам'янець-Поділький. 2015. С. 431-434.
9. Сявавко Є. І. Українська етнопедагогіка: навч.-метод. посіб. Львів. 2002. 149 с.